

VA-ledning Hagafors-Hok

Arkeologisk utredning inför nedläggning av VA-ledning mellan Hagafors och Hok, Svenarums socken i Vaggeryds kommun, Jönköpings län

Jönköpings läns museums dnr: 2019-069
Länsstyrelsens dnr: 431-1558-2019

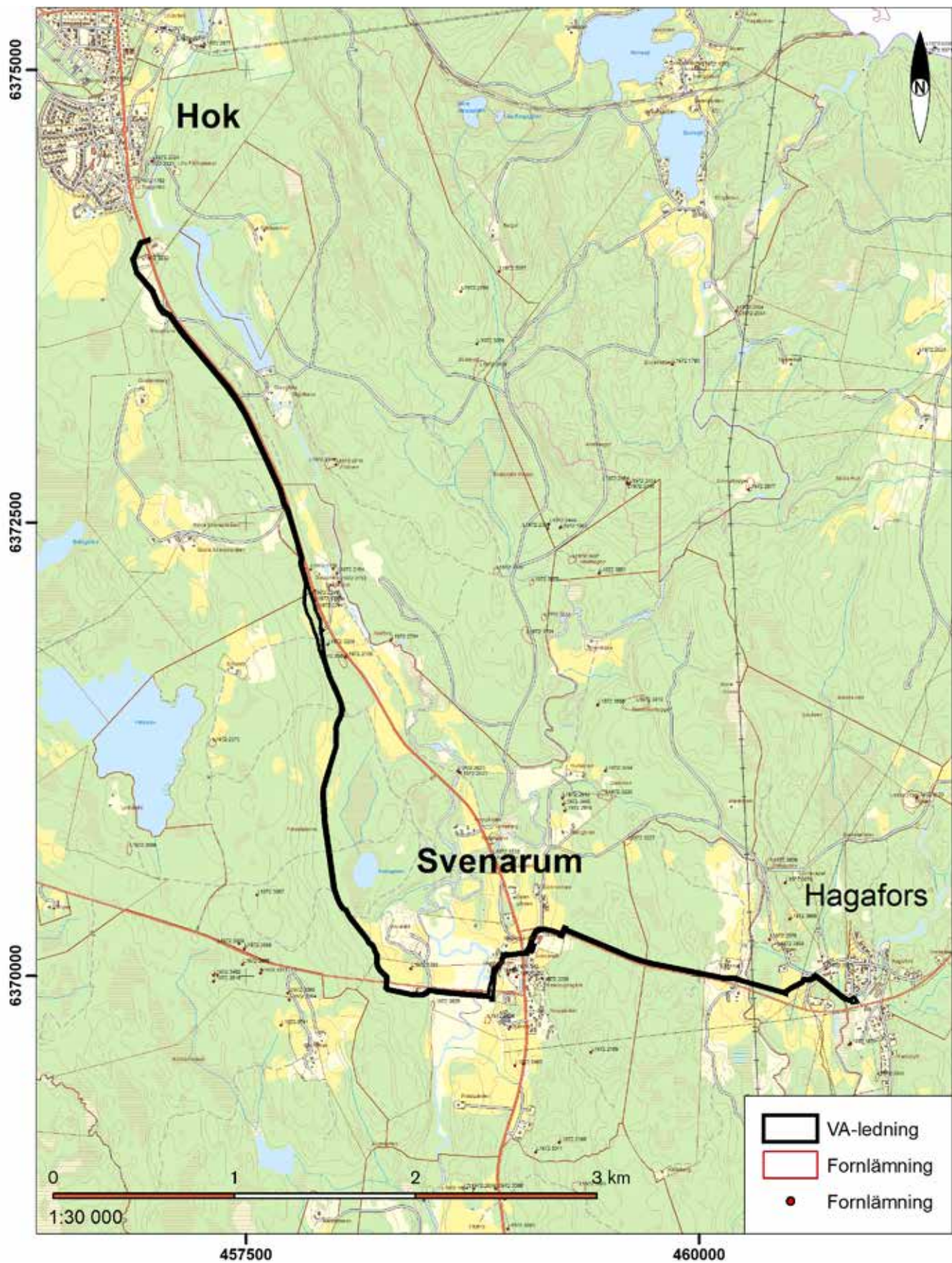
Rapport, foto och ritningar: Jörgen Gustafsson
Rapportgranskning: Ann-Marie Nordman
Grafisk mall: Anna Stålhammar
Tryck: Arkitektkopia, Jönköping

Jönköpings läns museum, Box 2133, 550 02 Jönköping
Tel: 036-30 18 00
E-post: info@jkpglm.se
www.jkpglm.se

Utdrag ur tryckta och ajourhållna ekonomiska kartor, Geografiska Grunddata samt Geodata (FUK)
är återgivna enligt tillstånd:
© Lantmäteriet. Ärende nr MS2007/04833, nr MS2012/03742 samt dnr i2012/1091.

ISSN: 1103-4076

© JÖNKÖPINGS LÄNS MUSEUM 2019

FIGUR 1. Utdrag ur den digitala fastighetskartan. Skala 1:30 000.

Rapport över utförd arkeologisk undersökning

Beskrivning av undersökningsresultaten.

Inledning

Jönköpings läns museum genomförde under våren 2019 en arkeologisk utredning inför planerad anläggning av ny VA-ledning mellan Hagafors och Hok. Beställare var Vaggeryds kommun. Fält- och rapportansvarig var Jörgen Gustafsson, Jönköpings läns museum.

Resultat

Till stor del går området för VA-ledningen genom kuperad, storblockig moränmark. Det finns också områden med sank mark vilka avfärdades som lämpliga boplatslägen. VA-ledningen planeras läggas utmed dagens vägnät (både större asfalterade och mindre skogsvägar) och i området finns ett stort antal grus- och sandtäkter, vilka är tolkade att höra samman med underhåll av vägarna. Inför inventeringen gjordes också en kartstudie (se bilaga 1).

Vid inventeringen påträffades fyra kolbottnar (Id 4-7), två vägbanker (Id 1-2)) och en eventuell grav (Id 3) bestående av ett röse/stensättning. Graven var 4 m i diam och 0,3 m hög med stenar i storleken 0,3-0,4 m. Denna ingår inte i utredningsområdet men kommer att registreras.

Vid inventeringen utsågs också fyra områden med förhistoriska boplatslägen, område A, B, C och D (se kartor). Område A bedömdes som ett bra läge för stenåldersboplat. Där grävdes sex provrutor, vilka var fyndtomma. Vid boplatsläge B, C och D grävdes sökschakt med grävmaskin. Inga boplatslämningar påträffades.

Vid Spikbruket (Område E) går VA-ledningen förbi ett gravfält L1972:3149 (RAÄ-nr Svenarum 197:1) bestående av en stensättning och en domsring samt två klumpstenar och en rest sten. Det finns också två resta stenar, L1972:2244 och L1972:2245 (RAÄ-nr Svenarum 27:1 och 28:2). Målet vid dessa fornlämningar var att hitta en lämplig väg förbi gravfältet och de resta stenarna. Sträckningen runt fornlämningarna sökschaktades för att kontrollera att inga under mark dolda lämningar eller rester av gravfältet berördes. Inga spår av gravar eller andra lämningar påträffades.

Åtgärdsförslag

Förutsatt att man vid nedläggningen av VA-ledningen följer den nya anvisade sträckningen runt fornlämningarna L1972:3149, L1972:2244 och L1972:2245 anser Jönköpings läns museum att inga ytterligare arkeologiska insatser krävs.

Jönköpings läns museum har samrått med länsstyrelsen.

Jönköpings läns museum

Administrativa uppgifter

IDENTIFIERINGSUPPGIFTER

Dnr: 69/2019	Dnr enl Lst beslut: 431-1558-2019	Rapport:
Landskap: Småland	Län: Jönköping	Kommun: Vaggeryd
Socken: Svenarum	Trakt/kvarter/fastighet: Hagafors till Hok	
Ekonomisk karta: 63E 7fS	Fornl nr: 30:1, 27:1, 197:1 m.fl.	Stad:
N: 6372040	E: 457867	Nivå – lägsta: -högsta:

UNDERSÖKNINGENS ART OCH OMFATTNING

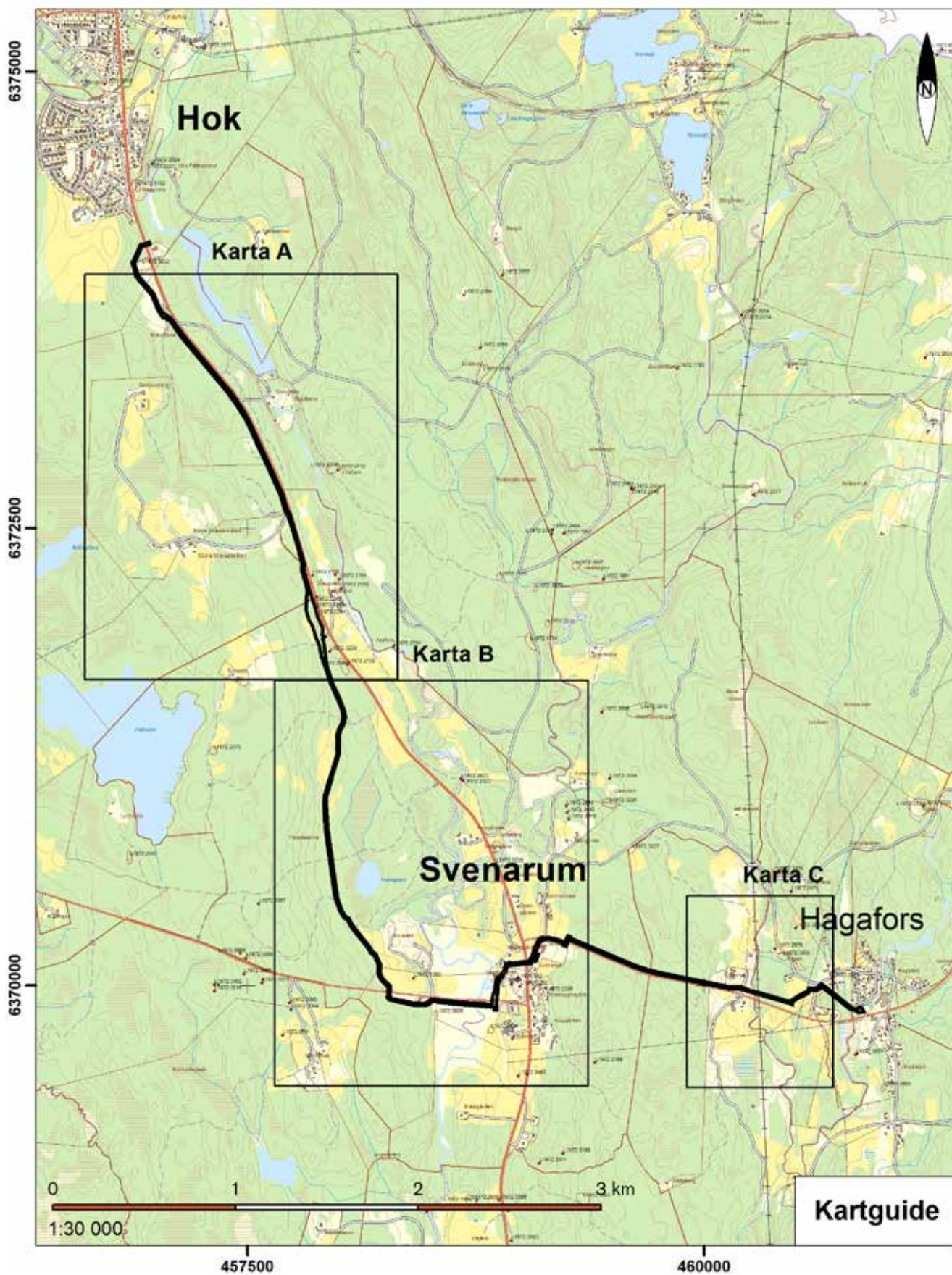
Typ av exploatering: Ledningsdragning VA				
Typ av undersökning: Arkeologisk utredning				
Uppdragsgivare: Vaggeryds kommun			Ansvarig institution: Jönköpings läns museum	
Fältarbetsledare: Jörgen Gustafsson			Fältarbete from 29 maj 2019 tom 20 jun 2019	
Antal arbetsdagar i fält: 2,5				
Undersökningens omfattning	Utredd yta/m ²	Schaktad yta/m ²	Schakt/löpm	Volym/m ³
	521		232	

UNDERSÖKNINGSOBJEKT OCH UNDERSÖKNINGSRESULTAT

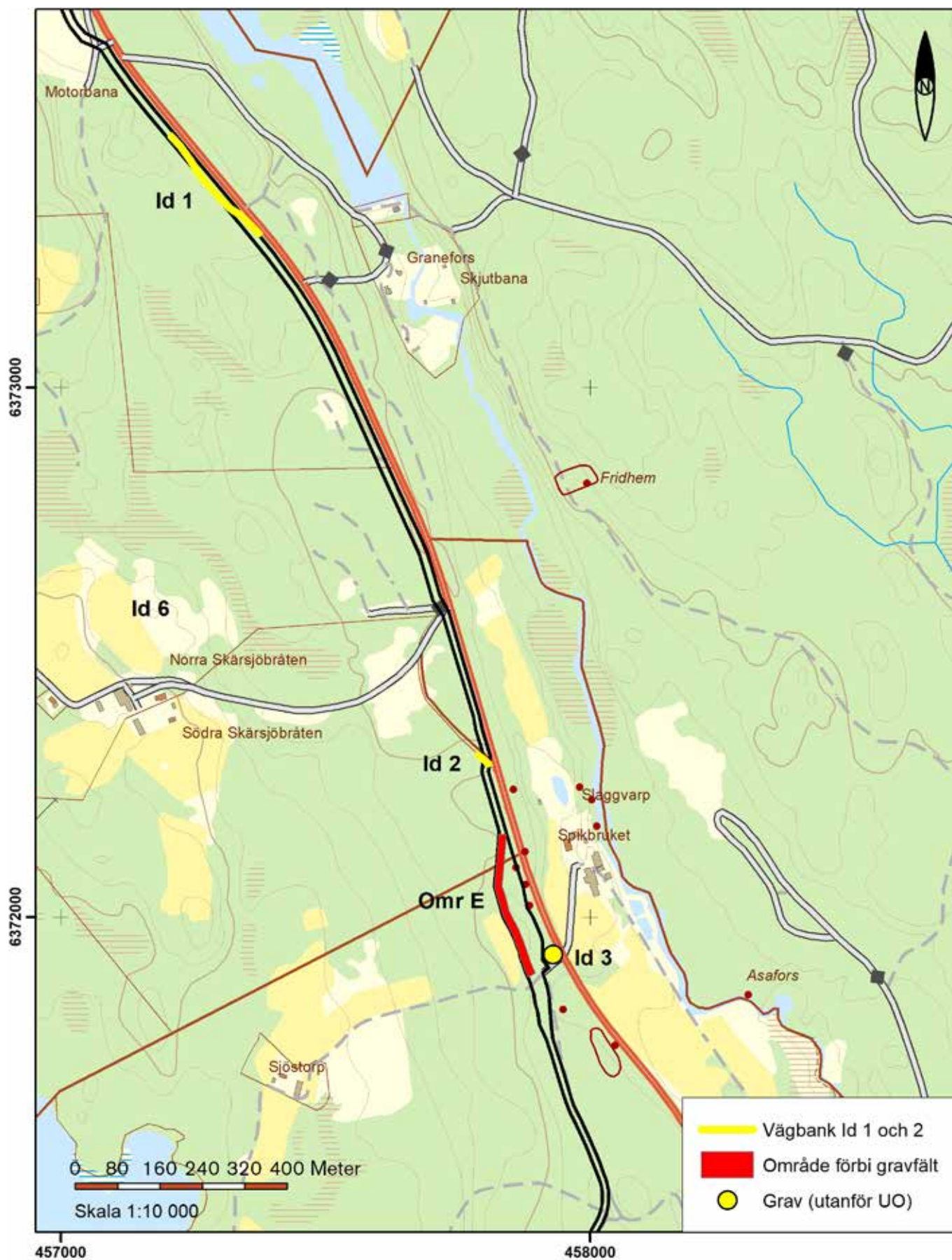
Uppgifter ur RAÄ:s fornl.reg	Sammansatta lämningar:
Lämningar:	
Undersökningsresultat	Sammansatta lämningar:
Anläggningar:	
Totalt antal undersökta	-gravar: -boplatskonstruktioner:
Datering:	

Lämningstabell

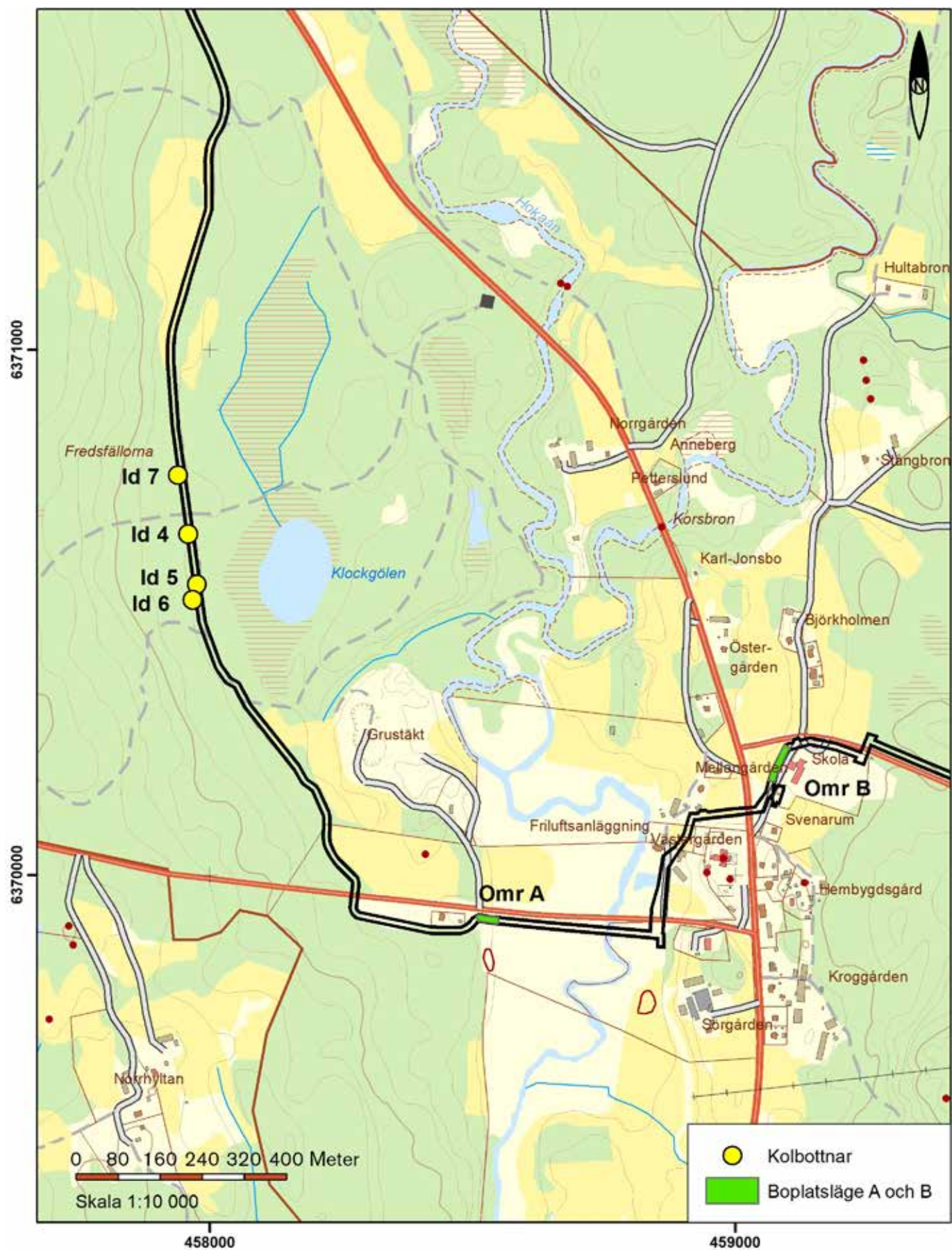
Objekt nr	Lämningstyp	Beskrivning	Antikvarisk bedömning
Id 1	Vägbank	Vägbank omkring 250 m lång (NV-SÖ), 4-5 m bred och 0,3-0,4 m hög. Ställvis kantad av diken. Börjar och slutar i befintlig väg. Troligen sentida.	Övrig kulturhistorisk lämning
Id 2	Vägbank	Vägbank endast 30 m inmätt (NV-SÖ) ej avgränsad i norr. I söder börjar den i befintlig väg. I övrigt är den i sin konstruktion lik Id 1.	Övrig kulturhistorisk lämning
Id 3	Röse/stensättning	Röse/stensättning? Trolig grav. 4 m i diam och 0,3 m hög med stenar i storleken 0,3-0,4 m. Ligger ej inom UO.	Fornlämning
Id 4	Kolbotten	Kolbotten efter resmila. 12 m i diam och 0,2-0,3 m hög. Någon enstaka stybbgrop i NÖ delen 2 x 1 m (Ö-V). Sparsamt med kol vid provstick.	Övrig kulturhistorisk lämning
Id 5	Kolbotten	Halverad kolbotten p.g.a. vägbreddning. Ca 10 m i diam och 0,3 m hög. Ränna i den V kvarvarande delen. Rännan är 0,6-0,8 m bred och 0,2 m djup	Övrig kulturhistorisk lämning
Id 6	Kolbotten	Kolbotten efter resmila. 15 m i diam och 0,4 m hög. Ränna runt anläggningen som är 0,7-0,8 m bred och intill 0,3 m djup.	Övrig kulturhistorisk lämning
Id 7	Kolbotten	Kolbotten efter resmila. 16 m i diam och 0,4 m hög. Ställvis ränna runt anläggningen som är 0,6-0,8 m bred och intill 0,4 m djup. Sparsamt med kol vid provstick	Övrig kulturhistorisk lämning

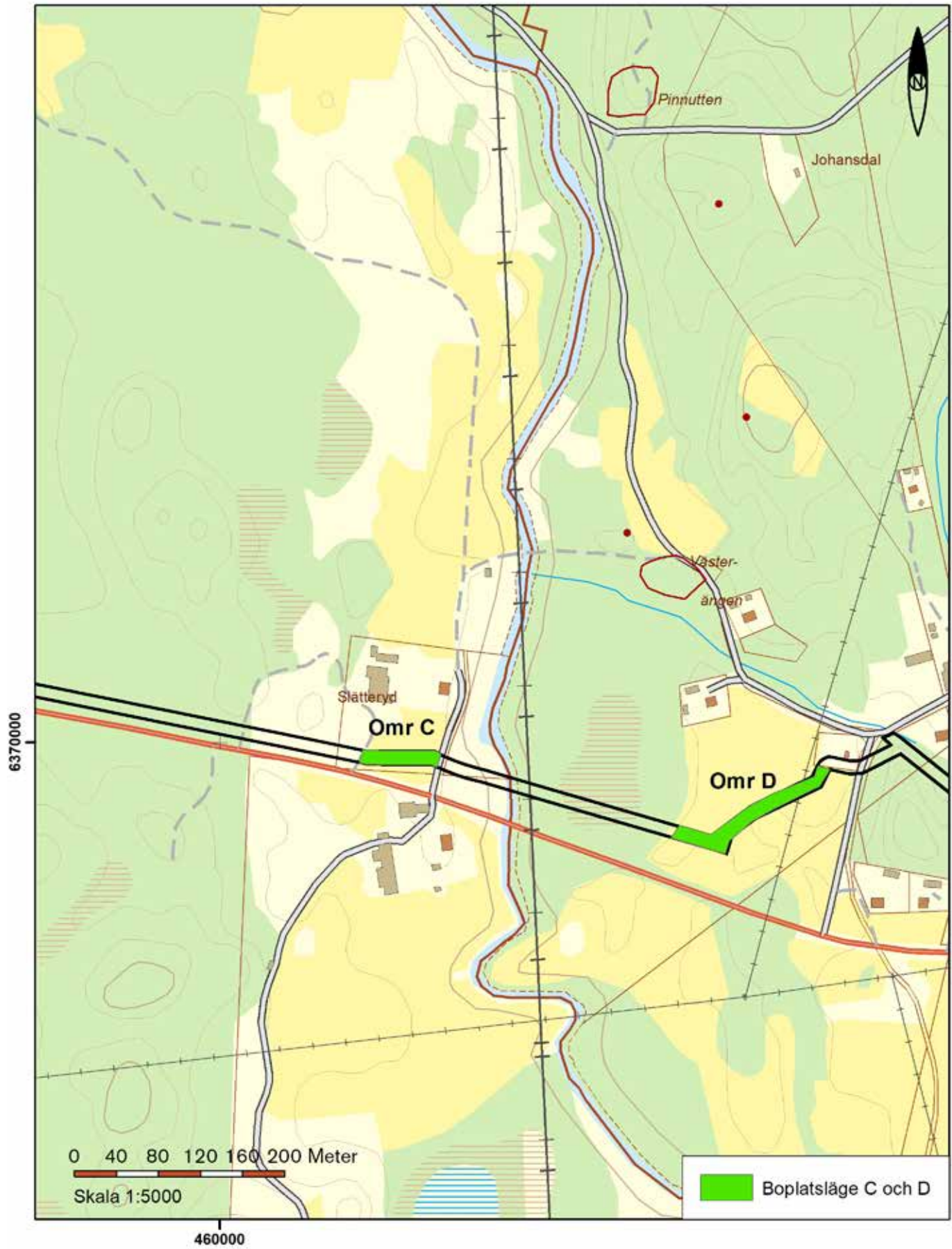
Karta A

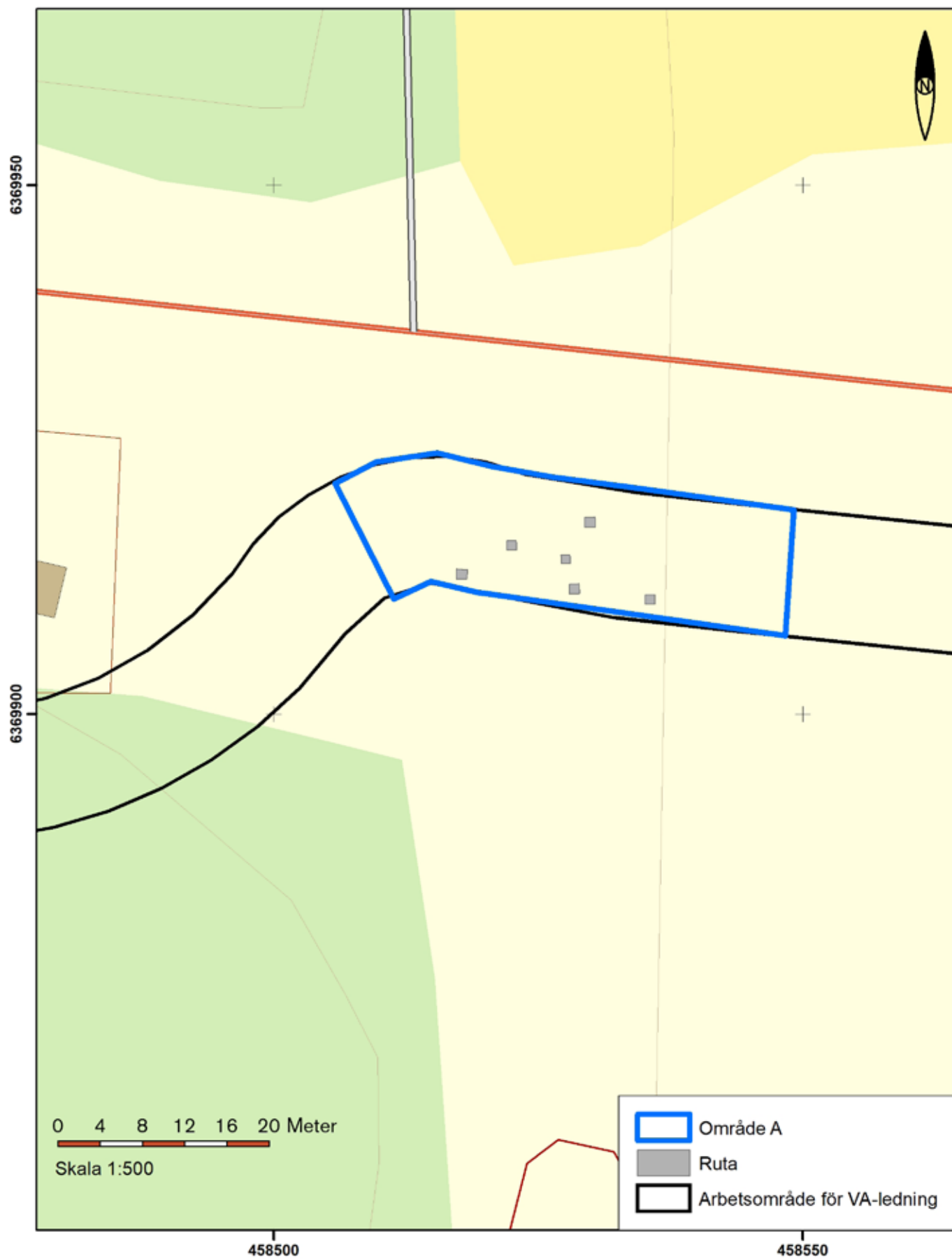
Karta B

Karta C

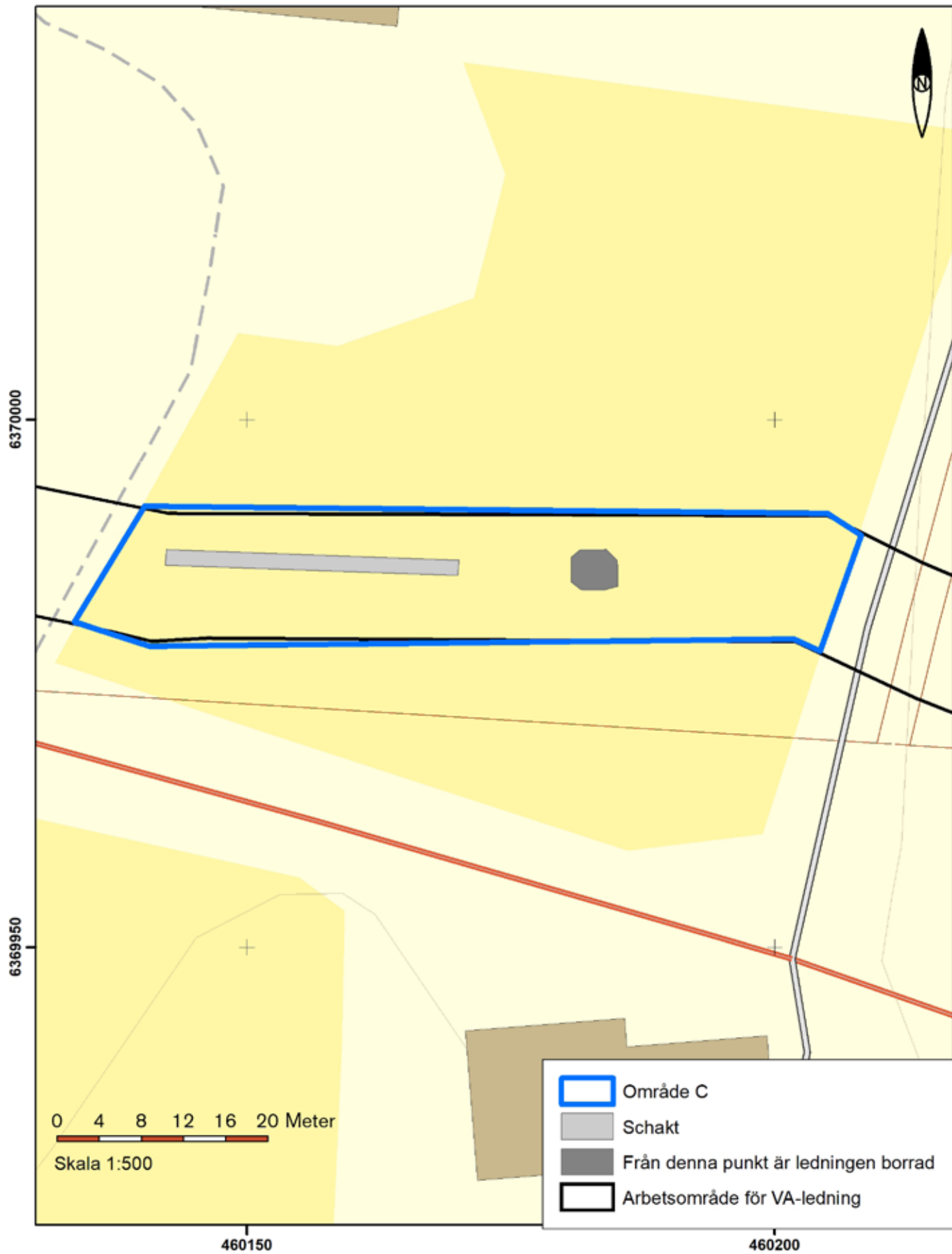
Område A

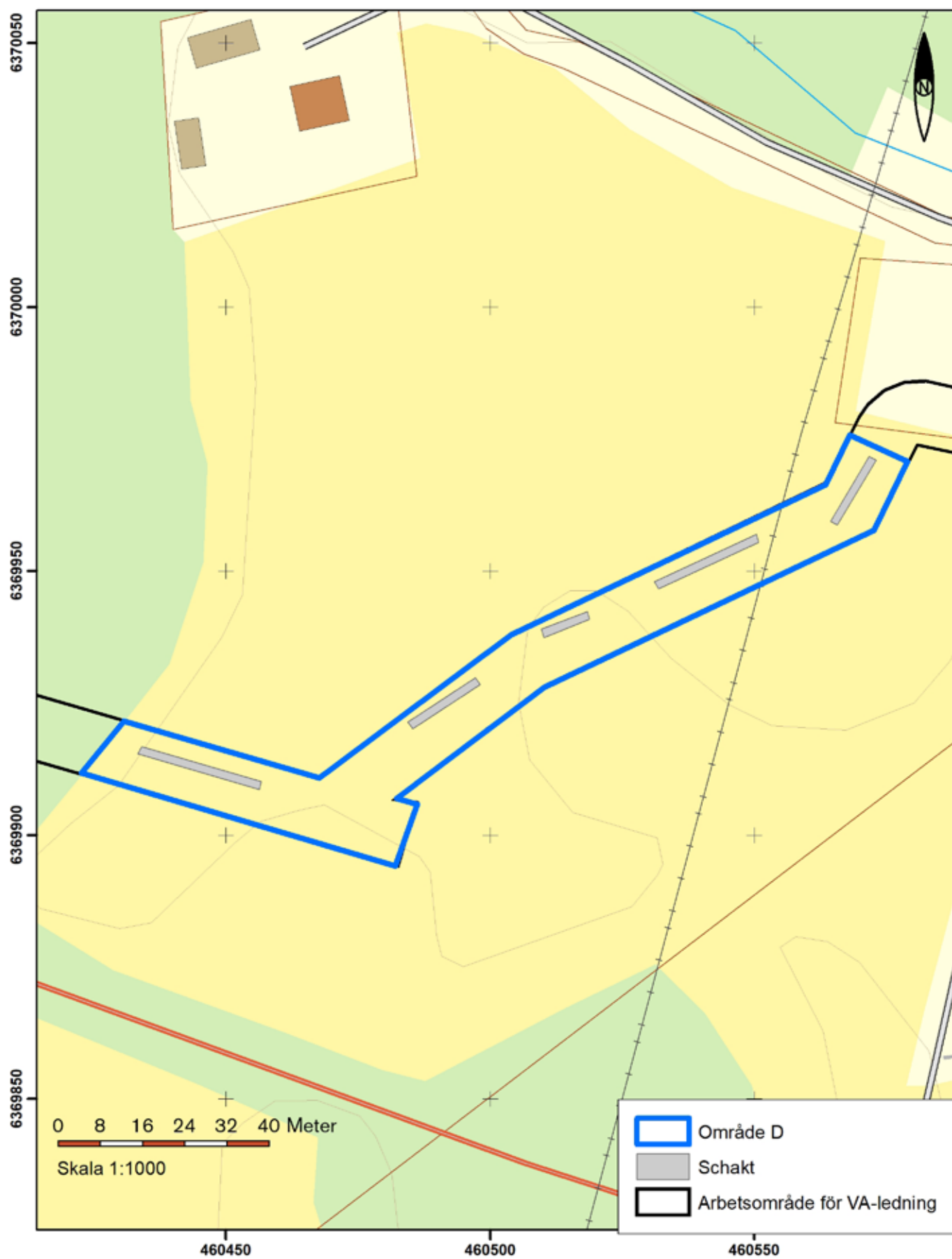
Område B

Område C

Karta D

Bilaga 1

Översiktlig kartanalys

Genomgången av de äldre kartorna från området går från norr och söderut.

En karta över Svenarums inägor och utmark upprättades år 1700. Kartan innehåller en del geometriska fel vilket gör den svår att georeferera, men det är inga problem att få den att stämma inom det område där ledningen planeras. Utredningsområdet går genom momark som anges vara Duglig plan för fälle (svejde) och där stubbsymboler på vissa ställen visar att man redan tagit ner skog för att svedja. Möjligen i kombination med kolande, eftersom detta ofta kombinerades såtillvida att stockarna kolades, medan grenar och kvistar lämnades kvar för att brännas inför sådd av svedjegödor.

1. Den första konkreta observationen i kartan från år 1700 finns väster om ledningsgatan strax söder om avtaget mot Norra Skärsjöbråten. Här gjorde landsvägen en utbuktning åt väster, en utbuktning som även finns medtagen i dagens fastighetskarta som en mindre körväg. Vid vägen låg torpet Hammarsberget som i kartan antecknas som avhyst, men som ändå markerats med en hussymbol. Hussymbolen är belägen ca 125 meter väster om ledningssträckningen, men torpets inägor har enligt kartan gått fram till vägen.
2. Intill vägen förbi Hammarsberget fanns enligt kartan från 1700 ett femstenarör. Eftersom detta ligger i en gräns som inte längre är fastighetsgräns bör detta betraktas som fornlämning om det återfinns.

Ca 250 meter söder om femstenaröret vidtar Svenarums inägor, vilka redovisas på lagaskifteskartan över Svenarum från 1848. Varken i kartan från 1700 eller 1848 finns någon anteckning eller någon utritad struktur som går tillbaka på gravarna eller gravfältet i området.

3. Även fortsättningsvis betecknas området som ömsom svedjemark i den äldre av de två kartorna, ömsom kvallskog dvs. snabbväxande skog. I den yngre kartan från 1848 finns ett ängsområde väster om och intill ledningsdragningen vid namn Fredsfällorna. Namnet är intressant och antyder att området tidigare varit en fredspark, alltså ett område med träd som skulle fredas för fällning tills de vuxit färdigt eller tills vidare. Fredsfällan kan alltså vara en uthuggen fredspark bestående av snabbväxande kvallskog där röjgödslingseffekten har gjort det lämpligt att inhägna detta område som äng. Observationen har inget med fornlämningar eller kulturhistoriska lämningar att göra, utan tas med eftersom anteckningarna i kartan är skogshistoriskt intressanta.
4. Ledningsdragningen passerar väster och norr om Svenarums kyrka och går därmed också genom Svenarums äldre bytomt. Inom själva ledningsgatan bör minst två husgrunder efter äldre bebyggelse kunna identifieras. Ur bebyggelsehistorisk synvinkel är huset som är belägen intill ledningsområdet där detta svänger av mot öster intressant. Huset finns med på kartan från 1848 och är enligt digitala fastighetskartan fortfarande kvar i samma läge.
5. Mellan Svenarums sätesgård och kyrkan finns enligt en karta från 1751 en utjord till Slätteryd som vid tiden för kartan används till äng och som antecknas som sankt. Det är möjligt att den lilla ängsfiguren speglar läge för ödelagd bebyggelse. Ledningsdragningen går rakt genom utjorden som på 1848 års karta också betecknas som Slätteryds utjord.
6. Vid Slätteryd går ledningsdragningen intill och norr om bytomten, medan den för Horshagas del viker av söderut strax väster om bytomten.

På flera ställen passerar ledningsområdet över sankare områden samt ångar intill Hokaån. Här kan givetvis lägen för stenåldersboplats finnas.

Sammanfattningsvis kan konstatera att den översiktliga kartanalyser inte ger upphov till särdeles många nya fornlämningar, men ett par observationer kan vara av intresse, det avhysta torpet Hammarsberget med sitt namn som antyder förekomsten av järnbearbetning i närområdet, utjorden i Svensrums by samt möjligheterna att hitta äldre bebyggelseämningar där ledningen går genom Svenarums och Slätteryds bytomter.

Lantmäteristyrelsens arkiv:

E109-49:1, Svenarum 1-2, Geometrisk avmätning, 1700. Peter Bursie.

E109-42:2, Slätteryd 1-2, Laga skifte 1838, Johan Ernst Tallander.

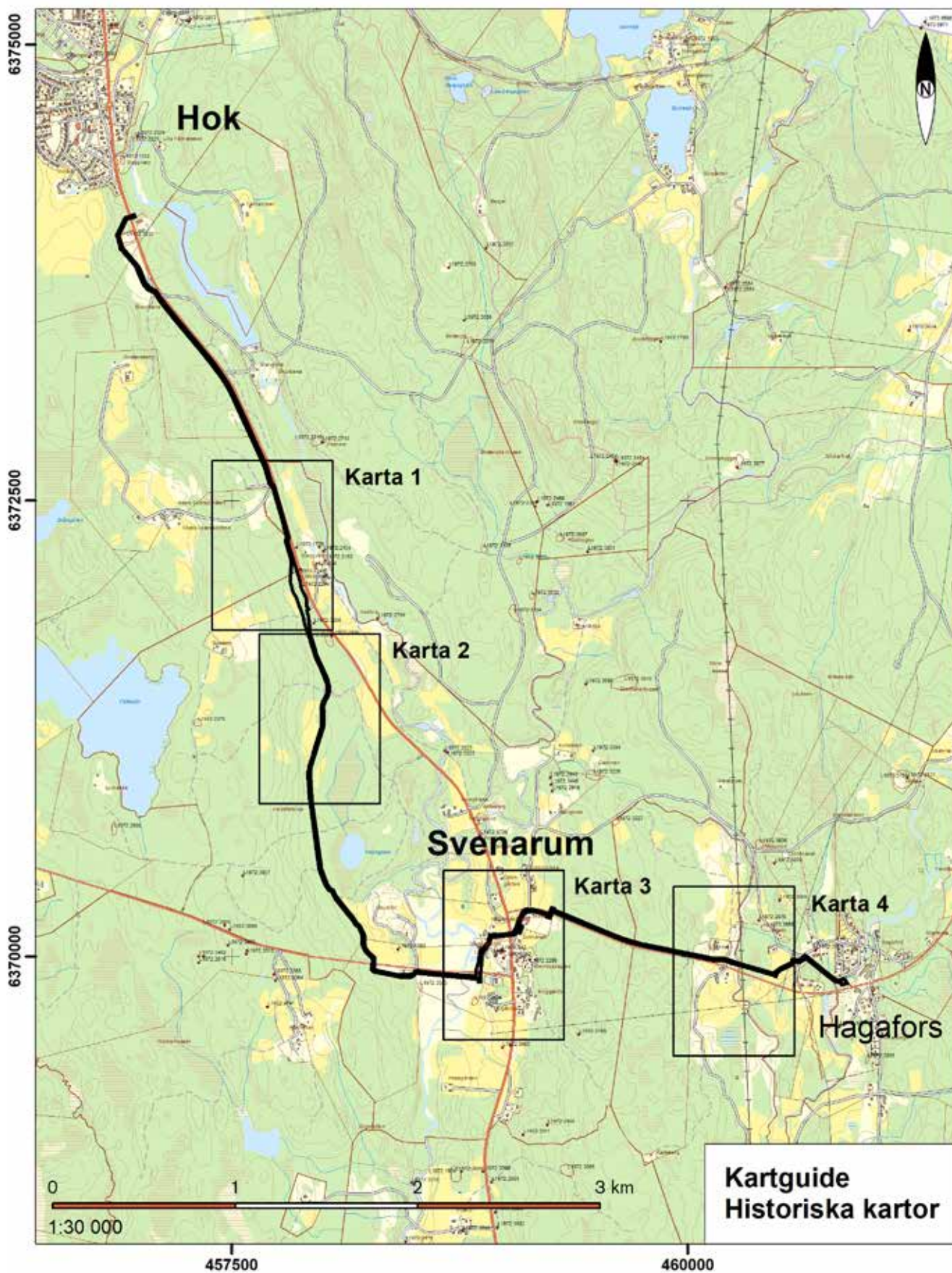
E109-44:1, Slätteryd nr 2 en kronoutjord, 1751, Peter Duker.

Lantmäterimyndigheternas arkiv:

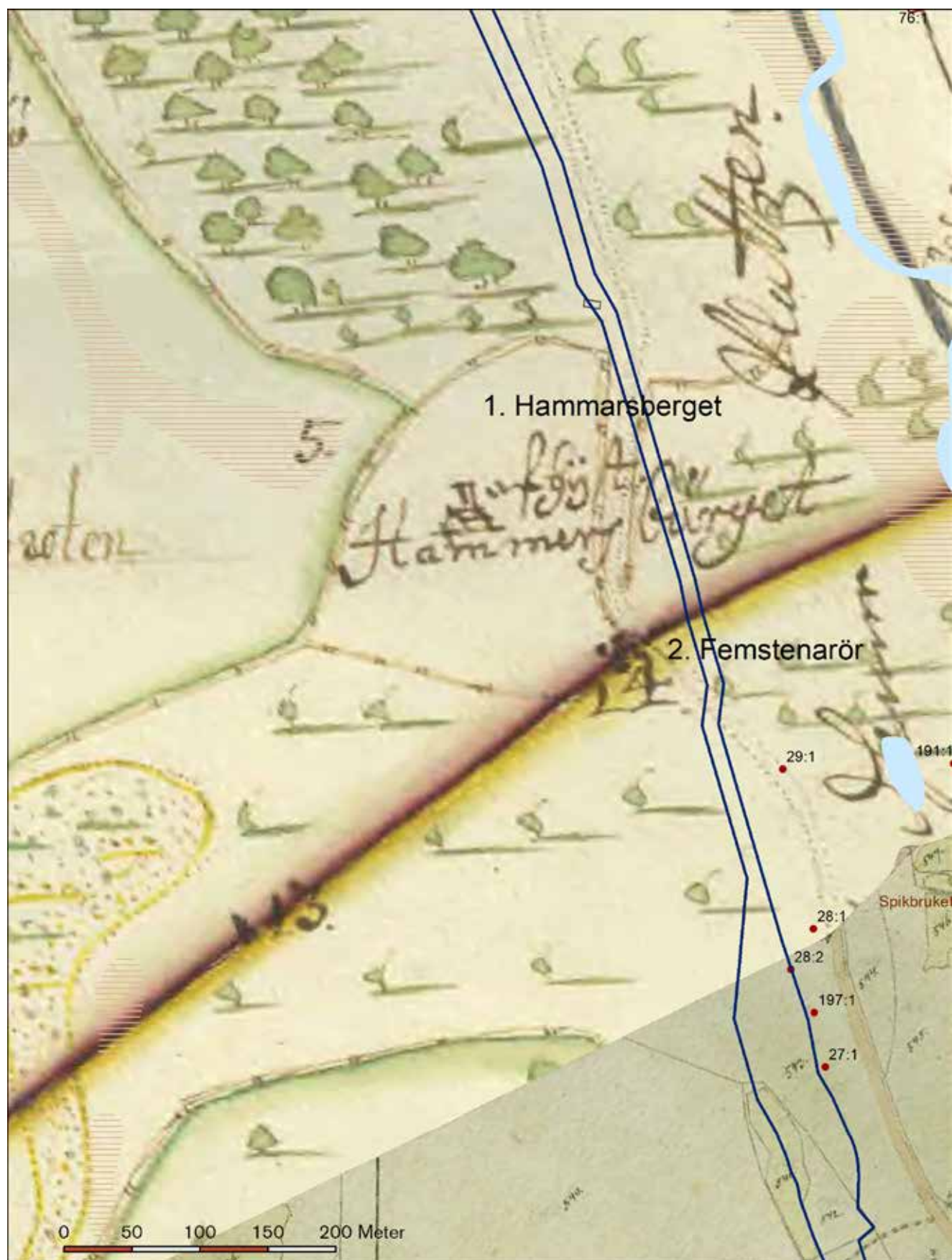
06-sve-62, Svenarum, laga skifte, 1848.

06-sve-75, Horshaga, laga skifte 1865.

Översikt

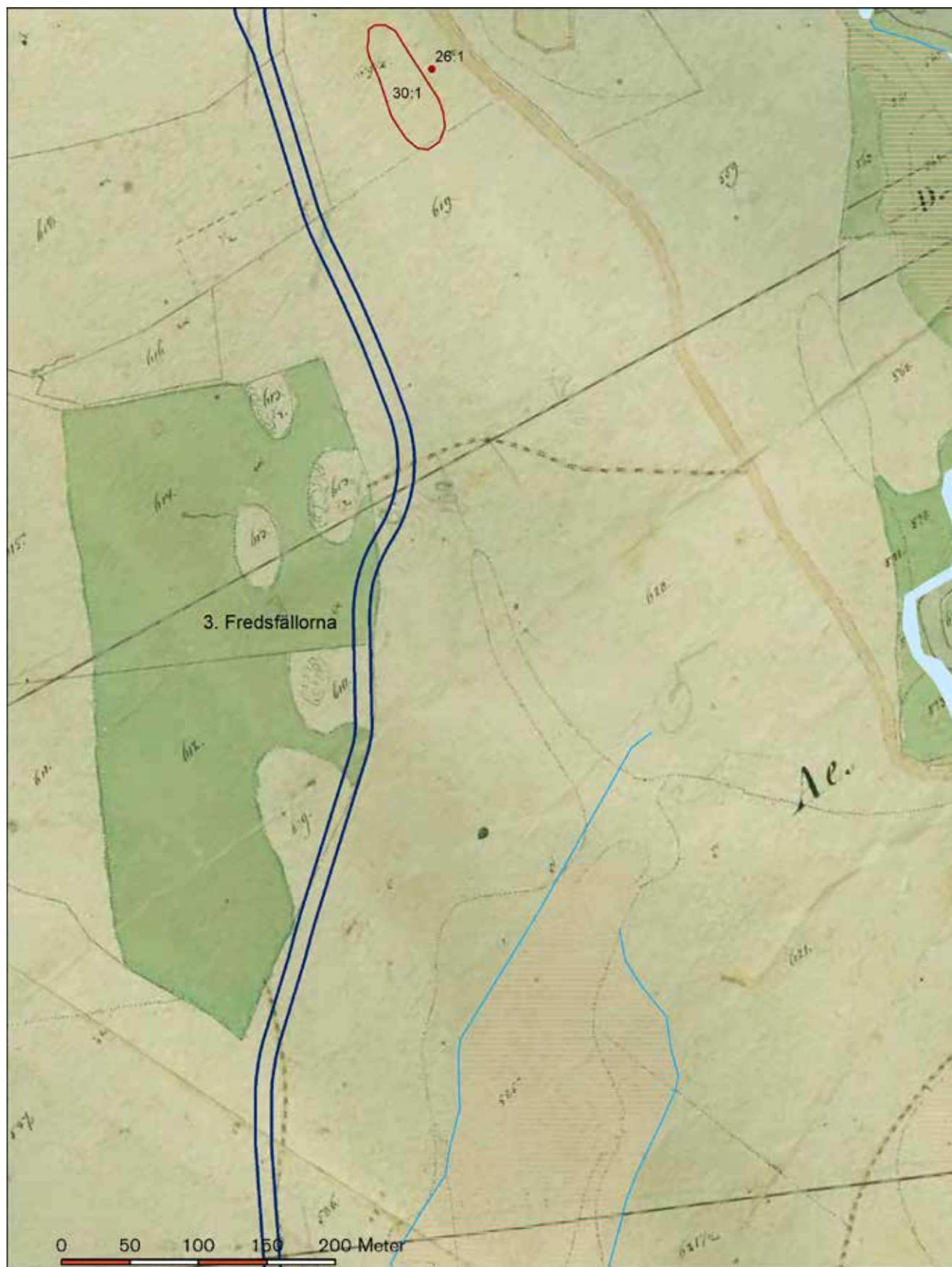

Karta 1

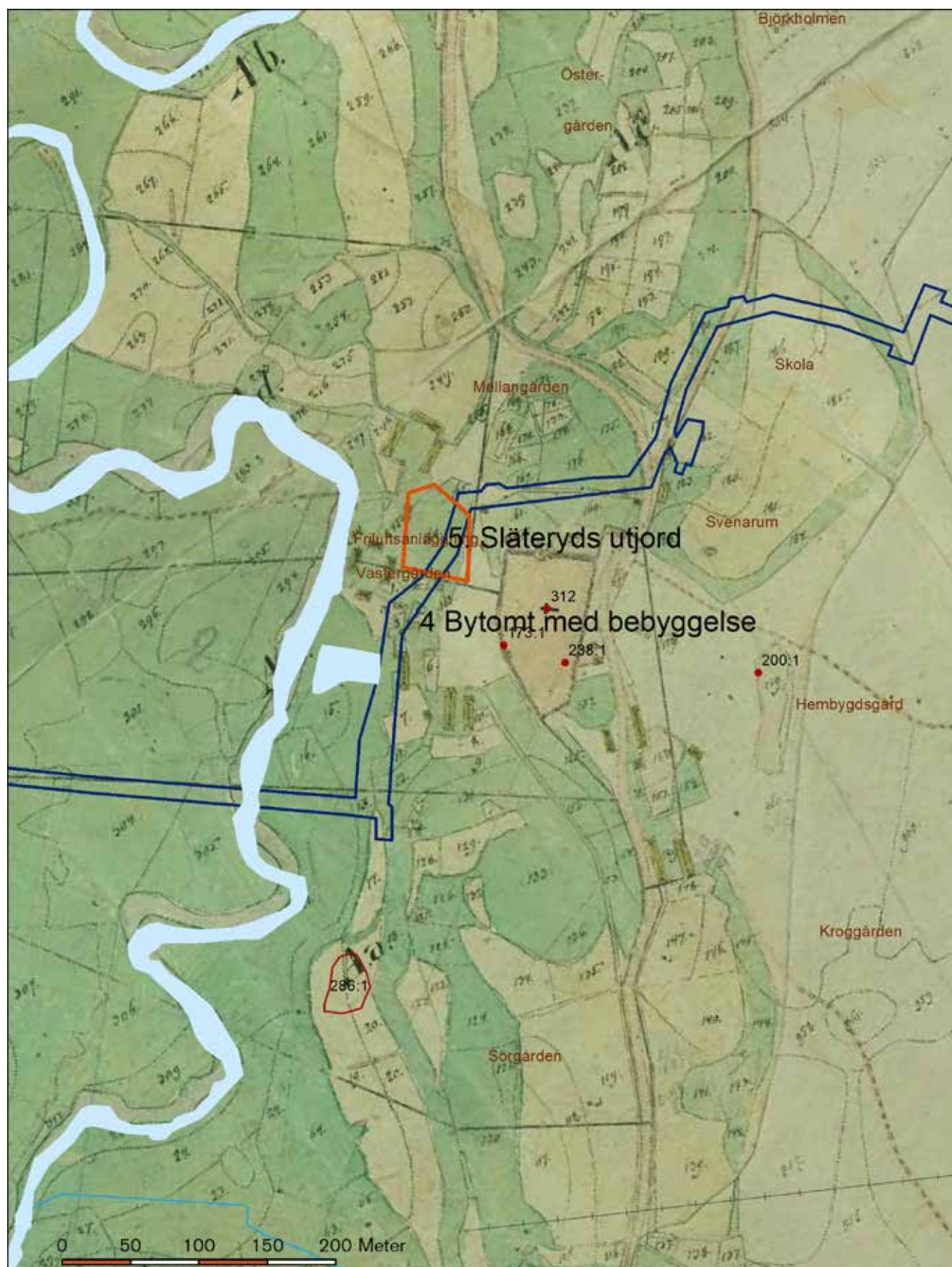
KARTA 1. E109-49:1, Svenarum 1-2, Geometrisk avmätning, 1700. Peter Bursie. Lantmäteristyrelsens arkiv.

Karta 2

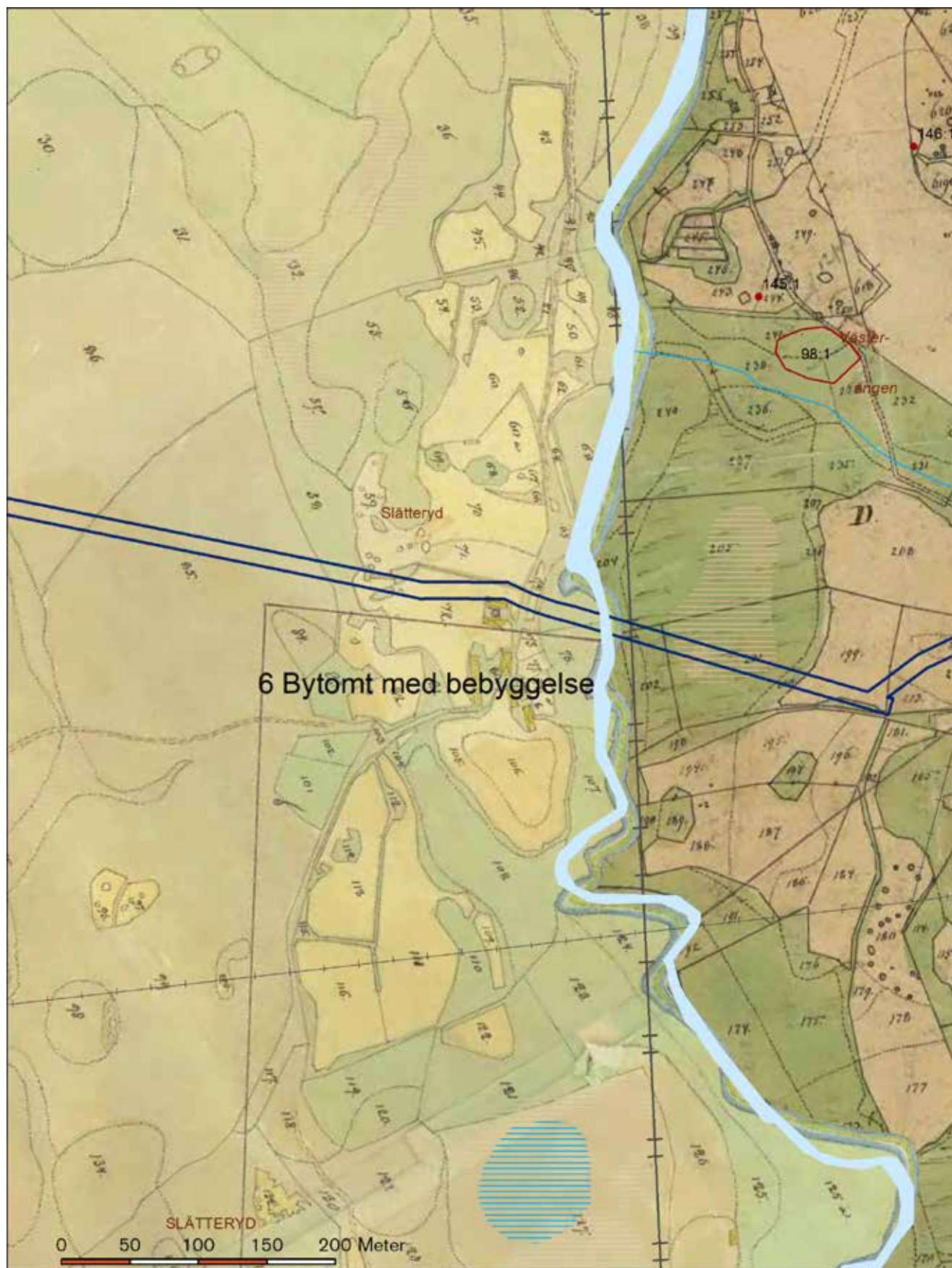
KARTA 2. 06-sve-62, Svenarum, laga skifte, 1848. Lantmäterimyndighetens arkiv.

Karta 3

KARTA 3. E109-44:1, Slätteryd nr 2 en kronoutjord, 1751, Peter Duker. Lantmäteristyrrelsens arkiv. Den röda markeringen för Slätteryds utjord är hämtad från denna karta.

Karta 4

KARTA 4. E109-42:2, Slätteryd 1-2, Laga skifte 1838, Johan Ernst Tallander. Lantmäteristyrelsens arkiv.

Jönköpings läns museum genomförde under våren 2019 en arkeologisk utredning inför planerad anläggning av ny VA-ledning mellan Hagafors och Hok.

Vid inventeringen noterades också fyra områden som möjliga förhistoriska boplatslägen. Inga boplatslämningar påträffades.

Vid Spikbruket går VA-ledningen förbi ett gravfält (RAÄ-nr Svenarum 197:1) bestående av enstensättning och en domarring samt två klumpstenar och en rest sten. Det finns också två resta stenar (RAÄ-nr Svenarum 27:1 och 28:2). Målet var att hitta en lämplig väg förbi gravarna utan att eventuella under mark dolda gravar eller andra lämningar berördes.

